

Die altgeorgische Version der katholischen Briefe

ins Lateinische übertragen

von

Joseph Molitor

Seit dem 1. Juli 1944 gibt die Universität Tiflis die Reihe *Denkmäler der altgeorgischen Sprache* heraus, als deren 9. Band 1956 *Die Versionen der katholischen Briefe nach Handschriften des 10.–14. Jahrhunderts* erschienen, herausgegeben von Frau Khethevan Lorthkhiphanidze. Die vorgesehene Ausgabe war schon zum Teil gedruckt, als das Tifliser Museum aus Washington die Mikrofilme der georgischen Sinaihandschriften erhielt. So wurde der eigentlichen Tifliser Textausgabe auf S. 011–033 der Volltext von sin georg 39 vorangestellt^a und im Apparat die Varianten der nur einen Teil des Jakobusbriefes noch bietenden Handschrift sin georg 31 beigegeben^b. Erst damit wurde dieser 9. Band für das Textstudium des altgeorgischen Corpus Catholicum voll brauchbar, da K. Lorthkhiphanidze aus Tiflis selbst nur zwei Fragmente beisteuern konnte, nämlich die Handschrift S 407 mit Bruchstücken aus Jac, 1 Petr, 2 Petr und das nicht vollständig erhaltene Kala-Lektionar^c aus Kala in Svanethien, 1911 von Kornelius Kekelidze im Kloster der hll. Cyriakus und Julitta entdeckt, das svanisch Lakurga heißt, mit Lektionen aus allen katholischen Briefen. Die beiden weiteren im gleichen Bande veröffentlichten jüngeren Rezensionen von Georgios dem Hagioriten (gest. 1065) und von Ephrem dem Jüngeren (um 1091 Abt des Klosters Kastana auf dem Schwarzen Berge bei Antiochien) sind naturgemäß keine Zeugen für die altgeorgische Überlieferung.

Wir bieten hier zum ersten Male eine Übersetzung dieser wertvollen altgeorgischen Texte und zwar in lateinischer Sprache nach den gleichen Grundsätzen, nach denen bei der Übertragung des Adysh-Tetraevangelium verfahren wurde^d. Die vier uns zur Verfügung stehenden altgeorgischen Handschriften haben folgende Sigla und folgenden Textumfang:

^a Vgl. G. Garitte, *Catalogue des manuscrits géorgiens littéraires du Mont Sinai* = CSCO 165: Subsidia 9 (Löwen 1956) S. 152–156. — Besprechung im OrChr 41 (1957) S. 147.

^b *Catalogues* S. 193.

^c Vgl. M. Tarchnišvili, *Le grand lectionnaire de l'Église de Jérusalem I* = CSCO 188 (Löwen 1959) S. X–XI.

^d Im Text und Apparat gebrauchen wir außer der Sigla der Handschriften (s.u.) folgende Zeichen:

[] mit Sicherheit zu ergänzen.

< > wegzulassen.

() textliche Mehrdeutigkeit; bei Eigennamen: georgische Schreibung; in *Kursiv*: schwer übersetzbare georgische Enklitika.

1. *M* (sin georg 39 v. 974): vollständig!
2. *N* (sin georg 31 v. 977): *Jac* 1, 1-2, 14.
3. *A* (S 407 Tiflis saec. X): *Jac* 1, 1-25. 1 *Petr* 2, 10-5, 14. 2 *Petr* 1, 1-2, 17.
4. *B* (Kala-Lektionar saec. X): *Jac* 1, 1-3, 13; 4, 1-3, 5-10. 1 *Petr* 1, 3-25; 2, 8-12, 14-25; 3, 5-7, 17-22; 4, 7-13, 16-19; 5, 1-4. 2 *Petr* 2, 20-3, 4; 3, 11-13. 1 *Jo* 1, 1-7; 2, 7-11, 14-17; 3, 1-9; 4, 4-16; 5, 2-6, 8-10, 14-21. 2 *Jo* 1, 9. 3 *Jo* 1-8. *Jud* 4 u. 6-16.

1. Der altgeorgische Jakobusbrief

Die handschriftliche Bezeugung des altgeorgischen Textes des Jakobusbriefes sieht folgendermaßen aus: *Jac* 1, 1-25 *MNAB*. *Jac* 1, 26-2, 14 *MNB*. *Jac* 2, 15-3, 13 *MB*. *Jac* 3, 14-18 *M*. *Jac* 4, 1-3 *MB*. *Jac* 4, 4 *M*. *Jac* 4, 5-10 *MB*. *Jac* 4, 11-5, 20 *M*. Es ist ein glücklicher Zufall, daß gerade die wertvolle Sinaihandschrift sin georg 39 (*M*) vollständig erhalten ist; sie bildet die Grundlage unserer lateinischen Ausgabe. Die Varianten der drei anderen Textzeugen erscheinen im Apparat.

1,1 Iacobus (iakob), Dei et Domini Iesu Christi (k'ristēs)¹ servus, duodecim generationibus (= tribubus) passim-perseminatis², gaudete! 2 Ut omne (+ve) gaudium adnumerate, fratres mei, quando in-tentationem incideritis (*verb.* accideritis) variam. 3 Scitote, quia probatio ista vestra fidei conficit patientiam. 4 Patientia autem illa opus perfectum habeat et³ ut sitis perfecti et omnino vivaces et nihilo indigentes. 5 Si-igitur aliquis (= quis) ex vobis indigens est sapientiā, petet ex (= ab) illo, qui⁴ commodat (*it.*) omnibus, Deus, gratis et conviciatur (= improbat) nemini⁵, et commodabit illi. 6 Petat autem cum-fide et ne cum-dubitatione (*verb.* cum-dubitando); qui (+ *igi*) autem dubitabit, similis est ille undae⁶ maris, ventis concitatae et passim-raptae⁶. 7 Ne forte⁷ cogitet homo ille quoniam⁸ quiddam recipiet⁸ ex (= a) Domino. 8 Homo duplex-corde (*in evangeliiis*: hypocrita) impermanens est in-omnibus viis eius (= suis). 9 Glorietur frater ille humilis in-exaltatione sua, 10 dives autem ille in-humiliatione sua, quia sicut flos campi, isto[-modo] (= sic) prae-teribit. 11 Effulsit sol aestu suo et exarefecit herbam illam et flos ille decidit (*aor.*) et speciositas oris (= vultus) eius periit. Hoc-modo⁹ quoque dives ille in ambulatione sua marcescet. 12 Beatus est vir ille (*verb.* [id] viri illius) qui sufferet tentationem, quia tentatus fit (*it.*, *verb.* operatur *pass.*) et recipiet¹⁰ coronam illam vitae, quam (+ *igi*) pollicitus-est Deus diligentibus eius. 13 Ne¹¹ quis qui (+ *igi*) tentabitur (*verb.* experietur *pass.*) loquatur¹¹ quoniam per Deum (= a Deo) tentor (*verb.* experior

(= ...) wirklich gemeinter Sinn.

om = omittit (Auslassung). — *coll.* = collectivum. — *it.* = iterativus. — *praes. consuet.* = praesens consuetudinis. — *verb.* = verbaliter.

¹ k'ristēs *B*. — ² passim-seminatis *A*. — ³ *om* et *B*. — ⁴ qui (+ *igi*) *AB*. — ⁵ nemo conviciatur (= improperat) *B*. — ⁶ undis maris ventis concitatis et passim-raptis *B*. — ⁷ ne (*om* forte) *B*. — ⁸ recipere quiddam *B*. — ⁹ isto[-modo] *AB*. — ¹⁰ recipit (*it.*) *NAB*. — ¹¹ qui (+ *igi*) tentabitur (*verb.* experietur *pass.*) ne loquatur *AB*. —

pass.)¹², quia Deus intentator est malo (*instr.*)¹³ et neminem tentat (*it.*; *verb.* experitur) ille. 14 Sed unusquisque tentatur (*verb.* experitur *pass.*) ex (= a)¹⁴ sua concupiscentia, transportatur (= attrahitur) et cogitur. 15 Et deinde concupiscentia illa concipit (*it.*) et gignit (*it.* = parit) peccatum et peccatum illud perfectum fit (*verb.* operatur *it. pass.*) et progignit (*it.*) mortem. 16 Ne decipiamini, fratres mei dilecti! 17 Omne (+ *ve*) commodatum bonum et omne¹⁵ donum perfectum desursum-ambulatum (= desursum descendens) est ex (= a) Patre luminis, quocum (= apud quem) non est mutatio, sive obumbrationis (*verb.* bonae-umbrae) offensio. 18 Voluntate¹⁶ genuit nos verbo veritatis, ut simus nos initium quoddam eius¹⁷ creaturae (*verb.* creatorum)¹⁷. 19 Scitote, fratres mei dilecti, nunc igitur: Sit omnis homo perfestinus (= velox) ad-audientum¹⁸, gravis (= tardus) ad-loquendum¹⁸, gravis ad-cordis-furorem. 20 Quia cordis-furor hominis iustitiam Dei non operatur (*it.*). 21 Propter hoc seiungite¹⁹ omnem (+ *ve*)²⁰ sorditatem et supervacaneam illam malitiam¹⁹, cum-mansuetudine excipite plantationem illam verbi illius, quod praevalens est²¹ vivum-facere spiritus vestros (= animas vestras). 22 Et²² estote factores verbi illius²³ et ne (= non) auditores²⁴ et contemnentes semetipsos (*verb.* capita sua). 23 Si-igitur aliquis (= quis) auditor solum erit verbi illius et non factor²⁵, huiusmodi (= talis) similis est homini illi, qui experitur (*it.*) os (= vultum) derivationis (= generationis) suae speculo: 24 quia²⁶ expertus-est²⁷ semetipsum (*verb.* caput suum) et abiit et²⁶ statim ei-oblivioni-est (= obliviscitur *it.*), qualis (+ *raj*)²⁸ est. 25 Qui autem respexit in-legem illam perfectam libertatis (*verb.* nobilitatis) et permansit in-illa²⁹, non obliviosus factus-est (*verb.* operatus-est *pass.*), sed factor operis huius³⁰, hic beatus est³¹ in-faciendo illo eius³². 26 Qui³³ putabit semetipsum (*verb.* caput suum) Dei-ministrum³⁴ (*verb.* a-quo putabitur caput suum Dei-minister)³³ et non refrenabit (*verb.* frenum-ponet) linguam suam, sed³⁵ decipiet cor suum, huius futile (= vanum) est ministerium³⁵. 27 Ministerium³⁶ sanctum, non-inquinatum³⁷ per³⁷ Deum et Patrem hoc est: respicere (= visitare) orphanos et viduas in tribulatione eorum et non-inquinatum <per>custodire³⁸ semetipsum ex (= a)³⁹ regione (= mundo).

2,1 Fratres mei, ne cum-oculorum-[ac]ceptione habeatis fidem illam Domini nostri Iesu Christi gloriae⁴⁰. 2 Si-igitur aliquis (= quis) intrabit in-synagogam vestram homo, cui fixus-erit anulus aureus (*verb.* [qui]

¹² tentatur (*verb.* experitur *pass.*) *N.* - ¹³ propter malum *N.* - ¹⁴ om ex (= a) *N.* - ¹⁵ omne (+ *ve*) *NAB.* - ¹⁶ ille volebat et *A.*; voluntate + sua *B.* - ¹⁷ cum illo creatum *A.* - ¹⁸ + et *B.* - ¹⁹ deleatur ex (= a) vobis omnis sorditas et supervacanea illa malitia *B.* - ²⁰ om *ve NB.* - ²¹ praevalens (om quod ... est) *B.* - ²² om et *A.* - ²³ huius *B.* - ²⁴ solum auditores *A.*; auditores solum *B.* - ²⁵ et factor non *AB.* - ²⁶ et ut-primum abijt (*it.*) *B.* - ²⁷ experitur (*it.*) *A.* - ²⁸ qualis (om *raj*) *A.*; quomodo (+ *raj*) *B.* - ²⁹ om in illa; + et *B.* - ³⁰ illius *NB.* - ³¹ erit *B.* - ³² faciendo illo *B.* - ³³ si-igitur [quis] volet *B.* - ³⁴ Dei-ministerium(?) *B.* - ³⁵ ille mentiri-facit (*it.*) semetipsum (*verb.* caput suum) et futile est ministerium eius *B.* - ³⁶ sed ministerium *B.* - ³⁷ et integrum ad<versus> *B.* - ³⁸ conservare *B.* - ³⁹ + hac *B.* - ⁴⁰ glorificati *NB.* -

auri; aurum (!) *N*) veste⁴¹ splendida⁴¹ et intrabit pauper quoque veste sordida, 3 et⁴² respicietis illum⁴³, qui vestitus-erit (*verb.* cui vestita-erit [vestis]) veste (*nom.*) splendida, et ei-dixeritis⁴⁴: Tu consede hic bene, et pauperi⁴⁵ illi dixeritis: Tu sta [il]lic⁴⁶, aut consede subter pedibus meis⁴⁷, 4 perdubitatis (*it.*) cordibus vestris⁴⁸ et facti-estis (*verb.* operati-estis *pass.*) iudices verborum malorum⁴⁹. 5 Audite, fratres mei dilecti: Aut non (= nonne) pauperes [quos] ex regione (= mundo) selegit Deus, divites autem fide et heredes regnationis (= regni), quam pollicitus-est Deus diligentibus eius⁵⁰ (= se)? 6 Vos autem contemnitis (*verb.* contemp-tibilem facitis) pauperem illum. Aut non (= nonne) divites illi oppri-munt vos, et illi⁵¹ vos-transtrahunt⁵¹ coram iudice (= ante iudicem)? 7 Aut non (= nonne) illi⁵² blasphemant bonum illud nomen, quod vocatum est super vos? 8 Si-igitur legem consummatis regiam, similiter⁵³ scripto illi (= secundum scriptum illud)⁵³, quoniam⁵⁴ perdiligis proxi-mum tuum, sicut temetipsum (*verb.* caput suum), bene facitis⁵⁵. 9 Si-igitur oculos-[pate]facitis (= personas accipitis), peccatum operamini⁵⁶ et convincimini (*impers.*)⁵⁷ ex (= a) lege⁵⁷ sicut legis⁵⁸ transgressores. 10 Qui⁵⁹ omnem legem consummabit et decipietur unā⁶⁰, factus-est (*verb.* operatus-est *pass.*) ille omnis (*gen.*) debitor. 11 Qui (+ *igi*)⁶¹ dixit: Ne moecheris, idem dixit: Ne hominem-neces; si-igitur moechaberis non⁶² et hominem-necaveris⁶³, factus-es (+ *ve*) (*verb.* operatus-es *pass.*)⁶⁴ transgressor legis. 12 Hoc-modo (= ita) loquimini (*imp.*) et hoc-modo facite, sicut per legem libertatis <e>iudicaturi estis. 13 Quia iudicium immisericors est propter⁶⁵ illum, qui non faciet misericordiam⁶⁵, sed⁶⁶ gloriamini (*imp.*) [de] misericordia (*dat.*) iudicii⁶⁷. 14 Quid⁶⁸ utile est, fratres mei, si-igitur aliquis (= quis) dicet (= dicat): fidem⁶⁹ habeo, et opus⁷⁰ si nihil habebit (= habeat)⁷⁰? Non praevalens est (= potest) fides solum illa⁷¹ vivum-facere (= salvare) eum. 15 Si-igitur frater sive soror nudi erunt (= sint) et indigentes <ex> diurna escā⁷² 16 et <eis-> dicet (= dicat)⁷³ aliquis illis⁷³ ex vobis: Abi⁷⁴ cum-pace, saturamini (*imp.*) et calefacimini, et nihil⁷⁵ dederitis usuale illud⁷⁶ carniū (= corporis), quid-nam⁷⁷ utile est (= prodest)? 17 Isto[-modo] quoque fides: si-igitur opera non habet⁷⁸, mortua est illa solum. 18 Sed⁷⁹ si dicet aliquis⁷⁹: Tu fidem habes et ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam praeter (= sine) opera tua, et ego ostendam tibi ex operibus meis fidem. 19 Tu

⁴¹ et vestitus-erit (*verb.* ei-vestita-erit [vestis]) *B.* - ⁴² *om* et *B.* - ⁴³ vos [eum] *B.* -

⁴⁴ dixeritis illi (*dat.*) *B.* - ⁴⁵ pauperi autem *B.* - ⁴⁶ *om* [il]lic *B.* - ⁴⁷ nostris *N.* - ⁴⁸ *om*

vestris *B.* - ⁴⁹ verbis malis *B.* - ⁵⁰ suis *NB.* - ⁵¹ idem transtrahunt vos *B.* - ⁵² iidem *B.* -

⁵³ sicut scriptum est *B.* - ⁵⁴ *om* quoniam *B.* - ⁵⁵ facietis *NB.* - ⁵⁶ peccatis (*praes.*) *B.* -

⁵⁷ convincit vos lex *B.* - ⁵⁸ *om* legis *B.* - ⁵⁹ quia qui *B.* - ⁶⁰ in-una illa decipietur

B. - ⁶¹ quia qui (+ *igi*) *B.* - ⁶² non moechaberis *B.* - ⁶³ + et caritatem non habebis

B. - ⁶⁴ factus-est (*verb.* operatus-est *pass.*) *B.* - ⁶⁵ [propter illos qui] non facient

misericordiam *B.* - ⁶⁶ *om* *B.*? - ⁶⁷ [querelā] *B.* - ⁶⁸ quid-nam *N.* - ⁶⁹ ego fidem *B.* -

⁷⁰ opera (*om* si) non habebunt (= habeant) *B.* - ⁷¹ illa solum *B.* - ⁷² diei escā *B.* -

⁷³ eis-dicet aliquis *B.* - ⁷⁴ abite *B.* - ⁷⁵ non *B.* - ⁷⁶ *om* illud *B.* - ⁷⁷ quid *B.* - ⁷⁸ habe-

bit *B.* - ⁷⁹ si-igitur aliquis dicet *B.* -

credis, quia unus est Deus; bene agis⁸⁰, illi daemones quoque credunt et tremunt propter illum⁸¹. 20 Vis novisse, o homo aliquis vane, quia fides praeter opera vana⁸² est? 21 Abraham, pater noster⁸³ ex operibus iustificatus est, quia sacrificavit Isaac (isaki), filium suum super altare. 22 Spectas-ne, quia fides obvenit (*praes.*) operibus eius et ex operibus⁸⁴ fides illa perfecta facta est (*verb.* operata est *pass.*)? 23 Et consummatum est scriptum illud, quod loquitur: Credidit Abraham (abraham) Deo, et adnumeratus est illi ad-iustitiam et amicus Dei vocatus est. 24 Nunc⁸⁵ spectatis-ne, quia ex operibus iustificatur homo et (non) solum fide⁸⁶? 25 Isto-eodem[-modo]⁸⁷ Rahab (rab)⁸⁸, meretrix⁸⁹, ex operibus⁹⁰ iustificata est, quia excepit speculatores illos⁹¹ et aliā viā (*abl.*) iter-facere-iussit⁹² illos. 26 Sicut carnes (= corpus)⁹³ praeter (= sine) spiritum mortuae sunt (= mortuum est), isto[-modo] quoque fides praeter opera mortua est.

3,1 Ne multi magistri-fiatis, fratres mei! Scitote, quoniam maius iudicium recipietis. 2 Quia perquam decipimur omnes. Qui⁹⁴ verbo non decipietur (*fut. I.*)⁹⁵, ille perfectus homo est; praevalens est (= potest) ille refrenare (*verb.* frenum-ponere) omne (+ *ve*) (= totum) corpus eius (= suum). 3 Si-igitur equo frena [ap]ponimus (*it.*) ad-subdendum nobis⁹⁶, omne corpus eius convertimus (*it.*). 4 Ecce en naves (*pl.*)⁹⁷ quoque tantae <-haec> permagnae⁹⁷ et ex (= a) duris ventis passim abreptis (!)⁹⁸ convertuntur (*praes.*) ex (= a) pusillo gubernaculo, quocumque (+ *igi*) ire⁹⁹ prorogens (= dirigens) ille vult (*praes. consuet.*)⁹⁹. 5 Isto[-modo] quoque lingua pusillum membrum est et magnopere [ex]altat (*it.*). Ecce en rursum pusillus ignis quantam silvam¹⁰⁰ succendit (*it.*)! 6 Et lingua isto-eodem[-modo] ignis est, ornatus falsitatis. Lingua permanens¹⁰¹ est in membris nostris, quae inquinat (*praes.*) omne corpus et succendit (*praes.*) rotam illam confectionis (= creationis) et succensa est ex (= a) gehenna. 7 Quia¹⁰² omnis natura bestiarum et volucrum et repentium et natorum perpascitur (= domatur) et perpasta (= domita) est subter natura hominum. 8 Linguam autem¹⁰³ nemo¹⁰⁴ perpascere (= domare) potest (*verb.* nemini potestas est) hominum¹⁰⁴, indomitum malum, plena veneno mortali. 9 Quia illā benedicimus Deum et Patrem; et eādem¹⁰⁵ maledicimus homines, qui similiter Deo confecti sunt. 10 Indidem ex ore prodit benedictio et maledictio. Non fas est (= oportet), fratres mei, hoc¹⁰⁶ fieri. 11 Numquid-igitur e¹⁰⁷ fonte¹⁰⁷ ex eodem oculo profluit (*praes. consuet.*) suave (= dulce) et amarum? 12 Esse-potest-num quid-

⁸⁰ agnovisti B. - ⁸¹ ex illo + sed voluntatem eius non faciunt B. - ⁸² mortua B. - ⁸³ + [non] B. - ⁸⁴ + illis B. - ⁸⁵ om nunc B. - ⁸⁶ fide solum B. - ⁸⁷ isto-eodem modo B. - ⁸⁸ raab B. - ⁸⁹ + illa B. - ⁹⁰ [non] ex operibus B. - ⁹¹ + cum-pace B. - ⁹² semisit B. - ⁹³ corpus B. - ⁹⁴ + autem B. - ⁹⁵ decipietur (*fut. II.*) B. - ⁹⁶ + illum et B. - ⁹⁷ [naves (*coll.*) quoque illae] permagnae B. - ⁹⁸ passim-raptae B. - ⁹⁹ vult (*praes. consuet.*) ire prorogens (= dirigens) ille B. - ¹⁰⁰ materia B. - ¹⁰¹ <per>habitans B. - ¹⁰² om quia B. - ¹⁰³ + hominum B. - ¹⁰⁴ nemo potest (*verb.* nemini potestas est) perpascere (= domare) B. - ¹⁰⁵ illa B. - ¹⁰⁶ + hoc-modo (= ita) B. - ¹⁰⁷ fontis B. -

ne¹⁰⁸, fratres mei, quomodo-forte ficus olivam proferet vel¹⁰⁹ vinea ficum? Isto-eodem [-modo]¹¹⁰ nec salsa [aqua] aquam suavem (= dulcem) facere. 13 Quis est sapiens et cognitor inter vos? Ostendat ex bona ambulatione (= conversatione) opus suum mansuetudine sapientiae. 14 Si igitur invidiam amaram habebitis et contraitionem (= contentionem) in-cordibus vestris; ne gloriemini et loquamini propter (= contra?) veritatem. 15 Non est haec sapientia desursum-ambulata (= desursum descendens), sed terrena (*verb.* [quae] terrae), animata (= animalis), diabolica. 16 Ubi invidia et contraitio, ibi est turba<tio> et omne inutile opus. 17 [Quae] autem desursum illa sapientia primum sanctitas est, deinde pax, benignitas, obtemperatio, plena misericordiā et fructibus operum bonis, inscrutata (= sine iudicio), imperdubitabilis (= sine simulatione). 18 Fructus iustitiae, [qui] pacis cum-pace iis-disseminatur, qui faciunt pacem.

4,1 Unde sunt bella inter vos, aut¹¹¹ obiurgationes? Aut non (= nonne) illinc (+ve) ex concupiscentiis vestris, qui pugnantes sunt in membris vestris? 2 Concupiscitis (*impers.*) et non habetis, hominem-necatis et invidetis et non (*ver*) potestis (*verb.* potentia-vobis-est) assequi, [vos-] obiurgatis et bellatis et non¹¹² habetis, quia non petitis. 3 Vos¹¹³ petitis¹¹³ et non (*ver*) accipitis, quia male petitis, ut concupiscentiā vestrā (concupiscentiis vestris) insumatis. 4 Adulterae, aut non (= nonne) scitis, quia caritas (= dilectio) huius regionis (= mundi) inimicitiae (sg.) sunt (sg.) Dei? Qui volet amicus esse huius regionis (= mundi), ut-inimicus Deo contrasurgit. 5 Aut (= an) cogitatis, quoniam frustra loquitur liber (= scriptura): Ad-invidiosum (= invidiam) libet (= concupiscit) spiritus, qui <per>habitans est nobiscum? 6 Maiorem commodare gratiam; propter hoc loquitur: Superbos confringit (*praes.*) Deus¹¹⁴, humilibus autem commodat (*it.*) gratiam. 7 Subditi-estote Deo et resistite daemioni et fugiet ex (= a) vobis. 8 Propinquate Deo et appropinquabit vobis. Emundate manus¹¹⁵, peccatores, et prorigite¹¹⁶ corda duplices-corde (*in evangeliiis*: hypocritae). 9 Humiliamini et¹¹⁷ flete. Risus vester ad-luctum subvertatur (*imp.*) et gaudium vestrum ad-tristitiam. 10 Sed¹¹⁸ humiliamini (*imp.*) coram Domino et ille exaltabit vos. 11 Ne malignum loquamini (= maledicatis), fratres mei, invicem. Qui malignum loquetur (= maledicet) propter fratrem, vel scrutabitur fratrem suum, scrutatur legem et <per>iudicat legem; si-igitur legem iudicas, non es factor legis, sed scrutator (= iudex). 12 Unus est legis positor (= legislator) et scrutator, qui praevalens est (= potest) vivum-facere (= salvare) et perdere. Tu quis es, qui scrutaris proximum? 13 Nunc vos quoque, qui (+ ege) loquimini: Hodie vel cras abibimus in-quandam civitatem et intermitteremus ibi annum-peculiarem et negotia-

¹⁰⁸ num-ne B. - ¹⁰⁹ sive B. - ¹¹⁰ isto-[-modo] B. - ¹¹¹ et B. - ¹¹² nihil B. - ¹¹³ petite (*imp.*) B. - ¹¹⁴ om Deus B. - ¹¹⁵ + vestras B. - ¹¹⁶ integra facite B. - ¹¹⁷ + lugete et B. - ¹¹⁸ om sed B.

bimur et [nobis-] adiciemus (= lucrabimur). 14 Qui non nostis crastinum (*verb.* [quod] crastini); quanta-ne est vita vestra? Sicut fumus (*pl.*) estis, qui paucum tempus paret (*pl.*) et deinde evanescet. 15 Pro hoc quod (+ *igi*) dignum-est dicere: si-igitur Dominus volet et vivemus et faciemus hoc aut illud. 16 Nunc autem gloriamini (*praes.*) iactatione vestra; omnis (+ *ve*) gloriatio huiusmodi (= talis) mala est. 17 Qui noverit bonum operari et non operabitur, peccatum est ei (*verb.* ad-eum).

5,1 Nunc vos quoque divites flete et lamentate propter misérias illas super vos venientes. 2 Divitiae vestrae (*sg.*) putrefactae-sunt (*sg.*) et vestem vestram tineae comederunt. 3 Aurum vestrum et argentum vestrum aeruginavit (*verb.* aeruginatum est) et venenum illud eorum ad-testificationem vestram erit et comedet carnes vestras sicut ignis. The-saurizavistis in-diebus illis postremis. 4 Ecce en merces operatorum illorum, qui demessuerunt fundum vestrum, deminuta illa ex (= a) vobis, clamat et clamor ille <re>metientium in aures-Domini omne pre-hendentis (παντοκράτωρ = Sabaoth) [per]venit. 5 Delectabamini super terram et gaudebatis. Enutrivistis carnes vestras sicut ad-diem necati-onis. 6 <Per>iudicavistis et occidistis iustum illum et non restitit vobis. 7 Longanimes fiatis (*verb.* operamini *imp. pass.*), fratres, usque ad-ventionem (= adventum) Domini. Ecce en operarius exspectat honestum (= pretiatum) fructum terrae et longanimis est (*praes. consuet.*) super illam, donec recipiet (pluviam) maturam et serotinam. 8 Longanimes fiatis (*verb.* operamini *imp. pass.*) vos quoque, perfirmate corda vestra, quia ventio (= adventus) appropinquavit (*verb.* appropinquata est). 9 Ne ingematis, fratres mei, invicem, ut non scrutatione-afficiamini (= iudicemini). Ecce en, scrutator (= iudex) in-ianuis stat. 10 Ut-notam (= exemplum) maligni-visūs et longanimitatis mementote, fratres mei, prophetarum (*verb.* vobis-in-memoria sunt prophetae), qui (+ *igi*) lo-quebantur nomine Domini. 11 Ecce en beatum-dicimus patientes illos. Patientiam Iob (*gen. iobisi*) audivistis (*perf.*) et perfectionem (= finem) Domini vidistis (*aor.*), quia perquam misericors est Dominus et suavis. 12 Ante omne (= omnia), fratres mei, ne iuretis neque per-caelum, neque per-terram, neque aliud iuramentum. Esto vestrum: Utique, utique et nihil non, ut non in-hypocrisim incidatis. 13 Si cura-est (= patitur) alicui (= aliquis) ex vobis, oret; si tolerabilis est, cantet. 14 Si infirmus aliquis est, advocet (*imp.*) presbyteros ecclesiae et orabit (!) propter illum et unget illum oleo (*verb.* illi oleo) nomine Domini. 15 Et oratio fidei vivificabit (= salvabit) aegrotum illum et suscitabit illum Dominus. Etsi (= et si) peccatum quiddam (= quoddam) operabitur, [re]mitten-tur (!) illi (*dat.*). 16 Confitemini (*imp.*) invicem peccata et orate unus-[pro-]uno (*dat.*), ut sanemini. Perquam praevalens est (= valet) precatio iusti et adiutrix. 17 Elias (elia) homo fuit similis nobis et orationem (= oratione) oravit, ut non plueret, et non pluit super terram tres annos (*sg.*) et sex menses (*sg.*). 18 Et deinde (= rursus) oravit et caelum pluviam commodavit et terra germinare-fecit fructum suum. 19 Fratres mei, si-

igitur aliquis inter vos deceptus-erit (= erraverit) ex (= a) via veritatis et si aliquis converterit illum, 20 sciat (*imp.*), quia qui converterit peccatorem ex (= a) via deceptionis (= erroris) eius, salvabit spiritum (= animam) ex (= a) morte et abscondet (= operiet) multitudinem peccatorum.

2. Der altgeorgische 1. Petrusbrief

Textliche Bezeugung:

M: 1, 1-5, 14.

A: 2, 10-5, 14.

B: 1, 3-25; 2, 8-12, 14-25; 3, 5-7, 17-22; 4, 7-13, 16-19; 5, 1-4.

1,1 Petrus (petre) Apostolus Iesu Christi (k'ristēsi), electis peregrinis, exseminatis Ponti (ponto) et Galatiae (galatia), Cappadociae (kabadukia) et Bithyniae (bwit'inia), 2 praescientiā Dei Patris, sanctitate Spiritūs ad-oboedientiam et ad-asperisionem sanguinis Iesu Christi (k'ristēsi). Gratia vobiscum et pax multiplicetur (*imp.* 1) ! 3 Benedictus est Deus et Pater Domini nostri Iesu Christi (kristēsi), qui (+ *igi*) multa illā¹ misericordiā suā rursum genuit nos ad-spem vivam surrectione Iesu Christi (kristēsi) a-mortuis, 4 ad-hereditatem incorruptibilem et non-inquinatam et immarcescibilem conservatam² in caelis ad<versus> vos, 5 qui (+ *ege*) potentiā Dei recustoditi estis (= custodimini) fide in-vitam (= salutem) illam praeparatam apparēre in-tempore illo opportuno. 6 Quo gaudetis pusillum-nunc, si-igitur fas-est (= oportet), qui (+ *ege*) contristati fuistis super multiformes tentationes, 7 ut probatio ista³ fidei vestrae⁴ honestior (= pretiosior) auro illo perdebili⁵ et ex (= ab)⁶ igne tentato⁶ inveniatur ad-laudationem, gloriam et honorem apparitionis Iesu Christi (k'ristēsi), 8 quem (+ *igi*) non noveratis et diligitis (*verb.* qui ... vobis-carus-est) quem (+ *igi*) nunc non spectatis et creditis (*verb.* vobis-credibilis-est). Gaudebitis gaudio inenarrabili glorificato⁷. 9 Et recipietis perfectionem (= finem) illam fidei vestrae, vitam (= salutem) spirituum (= animarum). 10 Propter quam vitam (= salutem) conqui-siverunt et examinaverunt prophetae, qui vobis (*verb.* ad-vos)⁸ gratiam illam prophetabant, 11 conquirebant⁹, ubi aut in-quo tempore scire-fiebat inter illos spiritus¹⁰ Christi (k'ristēsi), praetestabatur¹⁰ Christi illas passiones et post illud glorias¹¹. 12 Quibus (+ *igi*) manifestatum-est, quia non semetipsis (*verb.* capitibus suis), sed vobis ministrabant hoc, quod (+ *ese*)¹² nunc annuntiatum-est vobis per evangelizantibus illis vobis (*verb.* vestris), Spiritu sancto missum a-<super>caelo, propter quod concupiscunt (*impers.*) angeli videre. 13 Propter hoc succingite

¹ om illa B. - ² in conservatis (?) caelis B. - ³ illa B. - ⁴ om vestrae B. - ⁵ perituro B. - ⁶ igne tentato (*gen. comparisonis*) B. - ⁷ et gloria B. - ⁸ ad-vos (t'k'uenda-mi) B. - ⁹ om conquirebant B. - ¹⁰ spiritus ille Christi (k'ristēsi), praetestabantur B. - ¹¹ + eius B. - ¹² quod quoque B. -

lumbos mentium vestrarum, [at]tenti estote et¹³ perfecte sperate in-pervenientem illam eorum(?)¹⁴ gratiam in-manifestatione Iesu Christi (k'ristēsi). 14 Sicut liberi (= filii) obtemperationis et ne configuremini primis (= prioribus) (+ *ve*)¹⁵ illis ignorantiae vestrae concupiscentiis, 15 sed secundum vocantem¹⁶ vos (*verb.* vestrum) sanctum et vos quoque sancti estote in omni (+ *ve*) ambulatione vestra. 16 Quia scriptum est: Sancti estote, quia ego sanctus sum. 17 Et si-igitur »patrem« (*abl.*) appellatis illum, qui (+ *igi*) sincere iudex (*verb.* iudicans) est singuli (= unuscuiusque) operis, cum-timore peregrinitatis istius vestrae tempora consummate. 18 Scitote, quia non depravabili argento vel auro¹⁷ salvati-estis vos ex futili illa a-patribus (*gen.*) commodata ambulatione, 19 sed honesto (= pretiato) sanguine, sicut (= quasi) agni insontis et integri Christi (k'ristēsi), 20 qui praevis scitus (= cognitus) fuit anterieus (= ante) regionis- (= mundi) creatione et apparuit in-postremis temporibus propter vos; 21 qui (+ *ege*) per illum credentes estis Dei (= in-Deum), qui (+ *igi*) [eum-] suscitavit a mortuis et tradidit illi gloriam, ut vestra illa fides et spes¹⁸ sit ad<versus> Deum. 22 Spiritus (= animas) vestros emundate obtemperacione veritatis, propter fratrum-dilectionem im-perdubitabiles sitis cordate (= sincere), invicem diligite explicate (*adv.*). 23 Quia secundo geniti estis non ex semine depravabili, sed incorruptibili, verbo Dei et aeterno. 24 Quia omne carnale herba est et omnis gloria eius, sicut flos herbae: exaruit herba et flos eius [de]cidit (*aor.*). 25 Verbum autem Domini manet¹⁹ [usque] ad aeternitatem. Hoc (+ *igi*) est verbum, quod evangelizatum-est vobis.

2,1 Seiungite omnem improbitatem et omnem dolum et hypocrisin et invidiam et omne (+ *ve*) maligni-verbum. 2 Sicut qui-nunc geniti pueri non-dolosum illud lac vobis-libeat (= concupiscite), ut in illo accrescatis ad-vitam (= salutem). 3 Si-igitur gustum vidistis (*verb.* gustus a-vobis-visus-est = gustastis), quia suavis est Dominus, 4 in-quem (+ *ege*) accessistis saxum (= lapidem) vivum, quod (+ *igi*) ex (= ab) hominibus contemptibile factum-est (*verb.* operatum-est *pass.*), ex (= a) Deo autem electum et honestum. 5 Et vos quoque, sicut lapides vivi exaedificamini ad-domum spiritualem, ad-sacerdotale sanctum, ad-sacrificium spiritu-alium hostiarum gratum Deo (*gen.*) per Iesum Christum (k'ristē). 6 Quia scriptum est in-libro (= scriptura): Ecce colloco (= pono) in Sion (sion) saxum (= lapidem) angulare, electum, honestum (= pretiatum), et qui credet (*impers.*) in-illum, non eum-pudebit. 7 Vobis (*verb.* ad-vos) est honor credentibus istis, incredulis autem saxum (= lapis), quod contempserunt (*verb.* contemptibile-fecerunt) aedificantes, illud factum-est (*verb.* operatum-est *pass.*) caput marginum 8 et saxum (= lapis) offensae (= offensionis) et petra deceptionis [iis], qui offensantur verbum illud cum-inoboedientia, super quod quoque depositi-sunt. 9 Vos autem,

¹³ om et B. - ¹⁴ vobis B. - ¹⁵ om ve B. - ¹⁶ + illum B. - ¹⁷ auro vel argento B. -

¹⁸ om et spes B. - ¹⁹ stat et manet B. -

generatio electa²⁰, regium sacerdotale, semen sanctum, populus redditus (= acquisitus), ut beneplacitum²¹ [eius] annuntietis, qui²² ex tenebris (sg.) vocavit vos in-mirabile²³ illud²⁴ lumen eius (= suum). 10 Qui (+ ege) aliquando non populus-Dei, nunc autem populi Dei estis, qui (+ ege) non misericordiam-consecuti (*verb.* commiserti *pass.*), nunc²⁵ misericordiam-consecuti-estis. 11 Dilecti, oro vos, sicut peregrini et abeuntes, recedite ex (= a) carnalibus concupiscentiis, quae proeliantur cum-spiritu (*dat.*). 12 Ambulationem vestram inter gentiles (= gentes) habete bonam, ut, propter quod (+ *igi*) malignum loquuntur²⁶ propter vos, sicut maligni-operatores, ex bonis operibus annuant et glorificent Deum in-die illa respectationis (= visitationis). 13 Subditi-estote omni humanae creaturae propter Dominum, sive regi, quia super omnes est, 14 sive principibus, sicut per illum missis ut-vindices (*term.*) propter mali-operatores et ut-laudatores (*term.*) propter boni-operatores²⁷, 15 intermittere (= occludere) ora hominum stultorum in-ignorantia²⁸. 16 Sicut nobiles (= liberi) et ne sicut ut-velamen habeatis improbitatis libertatem istam, sed sicut servi Dei. 17 Omnibus honorem-date (= honorate), fratres diligite, Deum timete, regi honorem-date²⁹. 18 Servi subditi-estote omni³⁰ timiditate³⁰ dominis suis (= vestris), ne (= non) solum benignis et suavis, sed difformibus quoque. 19 Quia haec est gratia ex (= a) Deo, si-igitur propter mentem (= conscientiam) bonam perferimus (*it.*) tristitiam, si patitur(?)³¹ cum-falsitate. 20 Quod (= quid) melius est, si-igitur peccabimus et colaphizabimur³² et [per]feremus³³? Sed si-igitur bonum (= bene) operabimini³⁴ et patiemini (*impers.*) et [per]feretis³⁴, haec gratia ex (= a) Deo est. 21 [Ap]parere-facti (= vocati)-estis (+ *ve*) propter hoc, quia Christus quoque passus-est propter vos et vobis reliquit manuscriptum (= exemplum), ut <intro>sequamini vestigia³⁵ eius; 22 qui (+ *igi*) peccatum non operatus-est, nec inventus-est dolus in-ore eius; 23 qui insultabatur et ille³⁶ nemini insultabat, patiebatur et³⁷ nemini dicebat³⁸, traditus-est iudici cum-falsitate; 24 qui peccata nostra suscepit carnibus suis (= in corpore suo) super lignum³⁹, ut⁴⁰ a-peccato (*dat.*) recedamus et cum-iustitia vivamus, cuius (+ *igi*) vulneratione⁴¹ sanati-sumus. 25 Fuistis (fuimus?)⁴² sicut oves deerrantes, sed conversi estis⁴³ nunc⁴⁴ ad-pastorem (*gen.*) illum et curatorem spirituum (= animarum) vestrorum⁴⁵.

3,1 Isto-eodem[-modo]⁴⁶ uxores subdita-estote (*imp.*) suis maritis, etsi (= et si) aliqui (quidam) inoboedientes sunt verbo illi⁴⁷, ex matrum

²⁰ lumen(?) electum B. - ²¹ beneplacita B. - ²² qui (+ *igi*) B. - ²³ om mirabile B. - ²⁴ lumen illud B. - ²⁵ et nunc B. - ²⁶ loquentur B. - ²⁷ + quia hoc-modo (= sic) est voluntas Dei propter boni-operatores (+ et B) AB. - ²⁸ ignorantia B; ex ignorantia A. - ²⁹ subditi-estote A. - ³⁰ omni (+ *ve*) carnali(?) B. - ³¹ patimur AB. - ³² <per>colaphizabimur A. - ³³ perferemus B. - ³⁴ operabimur et patiemur (*impers.*) et perfere-mus B. - ³⁵ vestigium A. - ³⁶ om ille A. - ³⁷ + ille B. - ³⁸ neminem vexabat B. - ³⁹ + suspensus-est A. - ⁴⁰ + nos A. - ⁴¹ + nos B. - ⁴² quia fuistis A; quia fuimus B. - ⁴³ sumus B. - ⁴⁴ om nunc B. - ⁴⁵ nostrorum B. - ⁴⁶ isto[-modo] quoque A. - ⁴⁷ om illi A. -

(= mulierum) ambulatione excepto (= sine) verbo lucrifient, 2 cum spectabunt illi cum-timore sanctam illam ambulationem vestram, 3 quod (+ *ese*) est non externo illo intexto capilli et auri impositione, vel con-vestitu vestis (*gen.*) adoratione, 4 sed abscondito illo cordis hominis incorruptibili illo mansuetudinis et quietis spiritu, quod (qui) est coram Deo honestum (honestus). 5 Hoc-eodem[-modo] aliquando sanctae quoque illae matres (= mulieres), quae sperabant in-Deo (*dat.*)⁴⁸, adornabant semetipsas (*verb.* caput suum)⁴⁹ et subditae fuerunt suis maritis; 6 sicut (+ *igi*) Sara (sara)⁵⁰ oboedivit Abrahae et »dominum« (*abl.*) appellabat⁵¹ illum, cuius (+ *igi*) factae-estis (*verb.* operatae-estis *pass.*) filiae (*verb.* liberi), boni-operatores et non timebitis (= timeatis *impers.*) nec unum timorem (*gen.*)⁵². 7 Mariti isto-eodem[-modo] similiter concommoramini (*imp.* = conhabitate) cum-venia, sicut inferiori vasculo⁵⁴ et [cui] mulierum (= muliebri)⁵⁵ tradite honorem, sicut coheredes gratiae illius vitae, ut non (= ne) desinatis (= omittatis) orationem vestram. 8 Ad-terminum autem omnes unanimes estote, misericordes⁵⁶, fratres-diligentes, misericordes⁵⁷, humiles. 9 Ne cui malum pro malo rependatis, neque insultationem pro insultabili; resistenti illi (= e contrario?) benedicite, quia propter hoc vocati-estis (*verb.* apparere-facti estis), ut benedictionem hereditetis. 10 Quia⁵⁸ qui volet⁵⁹ caritatem vitae (= diligere vitam) et videre dies vitae⁶⁰, compescat (*imp.*) linguam suam ex (= a) malo et labiis (*instr.*) ne loquantur(!)⁶¹ dolum. 11 Convertat (*imp.*) ex (= a) malo et operetur (*imp.*) bonum, proquirat (*imp.*) pacem et sequatur illam. 12 Quia oculi Domini super iustos et aures⁶² super orationem eorum, os (= vultus) Domini super operatores mali. 13 Et quisnam est malum faciens vobis (*verb.* ad-vos), si-igitur vos boni-imitatores facti eritis (*verb.* operabimini *pass.*). 14 Etsi (= et si) patiemiini (*impers.*) propter iustitiam, beati eritis; ex (= a) timore eorum ne timueritis, neque tremefiatis. 15 Dominum Iesum Christum (k'ristē) sanctum facite in cordibus vestris, parati estote semper verbum respondere omni, qui quaeret verbum inter vos propter spem illam, 16 sed cum-pace et cum-timore; mentem (= conscientiam) habeatis (*imp.*) bonam, ut, quo (+ *igi*) malignum-loquentur, pudeat illos, qui (+ *igi*) opprimunt vos bonā illā per Christum ambulatione. 17 Melius est, si bonum operabimini et isto[-modo] fas-parebit voluntati Dei pati vos (*verb.* passio vestra), quam-adhuc si malum operabimini. 18 Christus autem⁶³ quoque semel⁶⁴ propter peccata nostra passus-est⁶⁴, iustus propter falsos⁶⁵, ut nos praestaret Deo, mortuus-est carne et vixit (= vivificatus-est) spiritu; 19 ex quo in

⁴⁸ in-Domino (*dat.*) B. - ⁴⁹ (*verb.* capita sua) AB. - ⁵⁰ Sara (sarra) A. - ⁵¹ appellat (*praes. consuet.*) AB. - ⁵² ex (= ab) uno timore B. - ⁵³ + illis B. - ⁵⁴ infirmioribus vasculis A. - ⁵⁵ matribus (= mulieribus), uxoribus vestris A; super matres (= mulieres) B. - ⁵⁶ + uni unius (= alterius) passio vobis-aegra-sit A. - ⁵⁷ excipientes A. - ⁵⁸ om qui A. - ⁵⁹ qui diliget (*verb.* cui-cara-erit) A. - ⁶⁰ bonos (*verb.* [quos] boni) A. - ⁶¹ loquatur A. - ⁶² + eius A. - ⁶³ quia Christus AB. - ⁶⁴ passus-est semel propter peccata nostra B. - ⁶⁵ om iustus propter falsos B.

carcere illo ad-spiritus (*gen.*)⁶⁶ ivit et praedicavit, 20 qui (+ *igi*) inobedientes aliquando fuerunt, quando (+ *igi*) sustinuerunt (= exspectaverunt) longanimitatem (*verb.* ab-eis-caput-locatum est longanimitati) Dei in-diebus illis Noe (noesi)⁶⁷, in-[com]paratione (= fabricatione) arcae, in qua fuerunt pauci, hoc (+ *igi*) est octo spiritus (= animae) effugerunt ex aqua. 21 Cuius ut-nota (= exemplum) nunc vos quoque vivificat (= salvos facit) baptismus (*verb.* luminis-[ac]ceptio), non ex carnibus seiunctio (= depositio) sordium (*sg.*), sed mentis gratificatio Dei surrectione Iesu Christi, 22 qui est a-dextera Dei, qui exaltatus-est ad-<super>caelum⁶⁸. Subditi-sunt illi (*dat.*) angeli et⁶⁹ potestates et potentiae.

4,1 Cum Christus passus-est carne, et vos quoque eādem mente (*acc.*) armamini (*imp.*); qui passus-est carne, cessavit (*verb.* cessatus est) ex (= a) peccato, 2 ut iam-non sit in-hominum-concupiscentia, sed voluntate Dei superflua illa carnalitatis tempora vivere (= vivat). 3 Satis sunt (= sufficiunt) praeterita (*verb.* abita) illa tempora secundum voluntatem gentilium (= gentium) operari, qui (+ *igi*) ambulant immunditiā et cupiditatibus⁷⁰, ebrietate, ludificatione⁷⁰, delectatione et nefario idolorum-ministerio. 4 Ex quo mirantur (*impers.*) non concursus vestrum in-eadem immunditiae commixtione⁷¹ et⁷² blasphemant. 5 Qui verbum respondebunt (= rationem reddent) illi (*dat.*), qui (+ *igi*) praeparatus est <e>iudicare vivos et mortuos. 6 Quia propter hoc evangelizatum-est⁷³ mortuis, ut iudicentur humaniter carne (= in carne) et vivant per Deum spiritu (= in spiritu). 7 Omnium⁷⁴ terminus pervenit; emundamini (*imp.*)⁷⁵, perattenti-estote ad-orationem. 8 Ante omne invicem caritatem explicatam habete, quia caritas abscondit (*it.* = operit) multitudinem peccatorum. 9 Hospitalis (*verb.* deversores = hospites amantes)⁷⁶ estote invicem praeter (= sine) murmur. 10 Unusquisque, sicut accepit ex (= a) Deo gratiam, illam isto-eodem[-modo] invicem ministrare⁷⁷, sicut boni villici multiformis illius⁷⁸ doni Dei. 11 Qui (+ *igi*) aliquis⁷⁹ loquetur verbo (verbis)⁸⁰ Dei; qui ministrabit, sicut ex potentia, quam commodat Deus, ut in omni glorificetur Deus per Christum Iesum, cuius est gloria et potentia [usque] ad aeternitatem⁸¹: Amen. 12 Dilecti, ne miremini vobiscum ardorem istum, qui ad-tentationem⁸² fit (*it.*, *verb.* operatur *pass.*) vobiscum⁸³, quasi <-tamen> alienum quiddam (= quoddam) occurrat (*verb.* occurret)⁸⁴ vobis. 13 Sed quanto (+ *ege*) communicatis passione (passionibus *instr.*)⁸⁵ Christi, gaudete, ut in-apparitione quoque gloriae eius gaudeatis (*impers.*) et hilari sitis. 14 Si-igitur convicio-afficimini (= exprobramini) propter nomen Domini, beati estis, quia gloriae spiritus

⁶⁶ spiritibus (*instr.*)? B. - ⁶⁷ novēsi B. - ⁶⁸ + et AB. - ⁶⁹ om et B. - ⁷⁰ + et A. -

⁷¹ concitatione A. - ⁷² vos-blasphemant: om et A. - ⁷³ evangelizatum-est A; audierunt(!) M: Verschreibung. - ⁷⁴ quia omnium A. - ⁷⁵ + et AB. - ⁷⁶ hospitalis (*verb.* deversorem = hospitem amantes) AB. - ⁷⁷ ministret A. - ⁷⁸ om illius B. -

⁷⁹ quis (*indef.*) AB. - ⁸⁰ verba AB. - ⁸¹ de-aeternitate [usque] ad aeternitatem A. -

⁸² tentatio B. - ⁸³ inter vos B. - ⁸⁴ occurrit (*it.*) AB. - ⁸⁵ passionibus illis (*dat.*) A. -

Dei super vos requievit (*verb.* requietus est). 15 Ne forte quis ex vobis patiat (*impers.*) sicut homicida, vel fur, vel maligni-operator, vel sicut alieni curator; 16 si-igitur sicut Christianus (k'ristianesa *dat.*)⁸⁶, ne eum-pudeat, sed glorificet (*imp.*) Deum nomine eius⁸⁷. 17 Quia tempus primum (*adv.*) iudicii ex (= a) domo Dei incipiet; si-igitur primum ex (= a) nobis, quidnam erit perfectio (= finis)⁸⁸ inoboedientium illorum⁸⁸ evangelio (*gen.*) Dei? 18 Et si-igitur iustus aegre effugiet, impius (*verb.* atheus) ille⁸⁹ et peccator ubi-adhuc⁹⁰ [ap]parebit?⁹⁰ 19 Abhinc qui patientur (*impers.*) voluntate Dei, fidei (*gen.* = fideli) creatori commendent (*imp.*)⁹¹ spiritūs suos (= animas suas) opere bono (operibus bonis).

5,1 Presbyteros illos inter vos oro, sicut compresbyter et testis passionum illorum Christi et alterius (= futurae)⁹² apparitionis gloriae particeps: 2 Pascite inter vos gregem illum Dei; curam-agite ne cogamini (= non coacte), sed voluntate⁹³ per Deum⁹³, neque despicibilitatis lucro, sed prompte. 3 Neque quomodo-forte dominamini (*praes.*) super⁹⁴ sacerdotes illos, sed nota (= forma) fiatis (*imp.*, *verb.* operamini *pass.*) gregi illi. 4 Et⁹⁵ in-apparitione illa pastorum-principis recipietis⁹⁵ immarcescibilem⁹⁶ illam gloriae coronam⁹⁶. 5 Isto-eodem[-modo] iuvenes subditi-estote Senioribus; et omnes (+ *ve*) invicem humilitate (*acc.*) convestimini (*imp.*), quia Deus superbos confringit (*praes.*), humilibus autem commodat (*it.*) gratiam. 6 Humiliamini-igitur (*imp.*) coram firma manu Dei, ut exaltet vos in-tempore illo⁹⁷ respectiois (= visitationis). 7 Omnem⁹⁸ sollicitudinem vestram [re]mittite in-illum, qui (+ *igi*)⁹⁹ curam-agit (*it.*) propter vos. 8 Attenti-estote¹⁰⁰, vigiles-estote, quia [ad]versarius ille¹⁰¹ vester daemon (= diabolus) sicut leo rugiens perambulat et quaerit quem-forte¹⁰² deglutivit (= quem deglutiat)¹⁰². 9 Cui resistite firmiter fide; scitote idem passionum illarum et in hac-regione (= mundo) fraternitati illi vestrae consummate(!). 10 Deus autem omnis gratiae, qui vocavit (*verb.* apparere-fecit) vos in-aeternam illam gloriam (*dat.*) per Christum (k'ristē)¹⁰³ Iesum, si pusillum-adhuc passi-estis (*impers.*), ille vos-perfirmet (*imp.*) et¹⁰⁴ vos-fundet (*imp.*)¹⁰⁴, 11 quia eius est firmitas de-aeternitate [usque] ad aeternitatem, Amen. 12 Per Silvanum (silovanes *gen.*)¹⁰⁵ fratrem vestrum fidelem, ut (+ *igi*) pusillum (*adv.*) <trans>-scripsi et vos-orabam et vobis-testabar, isto[-modo] adnumeravi (*perf. pass.* = arbitratus sum), quoniam haec est vera gratia, super quam statis. 13 Interrogat (= salutatur) vos quae(?) est in Babylon (babilon) cum electa illa et Marcus (markos) filius meus; 14 salutate invicem osculatione (= in osculo) caritatis. Pax vobiscum, omnes qui estis per Christum Iesum¹⁰⁶.

⁸⁶ Christianus (k'ristianesa *dat.*) A. - ⁸⁷ nomine illo AB. - ⁸⁸ inoboedientibus illis A. - ⁸⁹ om ille AB. - ⁹⁰ ubi-adhuc-num inveniatur AB. - ⁹¹ commendate AB. - ⁹² + illius AB. - ⁹³ voluntate Dei A; per Deum B. - ⁹⁴ in-sacerdotes illos (*dat.*) B. - ⁹⁵ ut ... recipiatis B. - ⁹⁶ iustitiae(?) immarcescibilem coronam B. - ⁹⁷ om illo A. - ⁹⁸ omnem (+ *ve*) A. - ⁹⁹ quia (+ *igi*) A. - ¹⁰⁰ + et A. - ¹⁰¹ om ille A. - ¹⁰² quomodo-forte aliquem deglutivit (= deglutiat) A. - ¹⁰³ (k'riste) A. - ¹⁰⁴ et vos consolidet (*imp.*), vos-confortet et vos-fundet A. - ¹⁰⁵ (silovanēs *gen.*) A. - ¹⁰⁶ + Amen A.

3. Der altgeorgische 2. Petrusbrief

Textliche Bezeugung:

M: 1, 1-3, 18.

A: 1, 1-2, 17.

B: 2, 20-3, 4; 3, 11-13.

1,1 Symeon Petrus (swimeon-petre)¹, servus et Apostolus Iesu Christi (k'ristēsi), quibus (+ *ege*) aequalis honor inflictus-est, vobis (*verb.* ad-vos) fides iustitiā Dei et vivificatoris (= salvatoris) Iesu Christi (k'ristēsi). 2 Gratia vobiscum² et pax multiplicetur (*imp.*) cognitione^{2a} Domini nostri Iesu Christi (k'ristēsi). 3 Qui (+ *igi*) omnem suae Deitatis³ potentiam ad-victum (= vitam) et ad-Dei ministratorium⁴ donavit nobis cognitione eius, qui (+ *igi*) vocavit (*verb.* [ap]parere-fecit) nos in-suam illam gloriam et in-beneplacitum; 4 ex quo permagnas et honestas pollicitationes nobis donavit, ut <foras-> de hoc sitis (fiatis) divinae illius participes naturae, fugite in-regione (= mundo) hac concupiscentiae corruptibilitatem. 5 Et vos quoque hoc-eodem[-modo] omnem perfectionem acquirite et facite in fide vestra beneplacitum, in beneplacito cognitionem, 6 in cognitione observantiam, in observatione patientiam, in patientia Dei-ministerium, 7 in Dei-ministerio fratrum-dilectionem, in fratrum-dilectione caritatem. 8 Hoc quando erit inter vos⁵ et transabundabit, non ut-otiosi nec ut-infructuosi inveniemihi vos in-Domini nostri Iesu Christi illa cognitione. 9 Apud⁶ quem hominem⁶ hoc non est, ille caecus est⁷, muscam ut-umbram spectat, quia obliviscetur (*verb.* oblivioni-erit) emundationes illas pristinorum (*verb.* primorum) illorum⁸ peccatorum eius (= suorum). 10 Propter hoc, fratres, magis-adhuc festinate, ut ex bonis operibus firmam faciatis vocationem istam et electionem vestram; cum hoc operabimini, nequaquam decipiemihi. 11 Sed hoc modo diviter <ad>dirigetur vobis in[tro]itus ille in-aeternam illam regenerationem (= regnum) Dei nostri et vivificatoris (= salvatoris) Iesu Christi. 12 <Foras-> de (= propter) hoc solliciti-erimus⁹ vos (*verb.* ad-vos) recordari-facere semper, etsi nostis et firmi estis super perventam illam veritatem. 13 Ut-ius (= iustum) adnumeravi (*perf. pass.* = arbitror), dum (+ *ese*) sum ego in-hac regione (= mundo)¹⁰, expergefacerem vos recordatione. 14 Scio, quia cito futura est relictio commorationis huius meae, sicut (+ *igi*) Dominus noster Iesus Christus scire-fecit mihi. 15 Et festinabo, ut unusquisque vester (= vestrum) habeat post exitum meum horum recordationem facere. 16 Quia non in-cognitionem (*gen.*) fabularum <intro>secuti-sumus et scire-feci¹¹ vobis Domini nostri Iesu Christi potentiam et ventionem (= adventum), sed a-se (= ipsi) spectabamus eius illam magnitudinem (*verb.* divitias sg.). 17 Quia recepit ex (= a)

¹ Simon (Symon?) Petrus (swimon-petre) *A.* - ² vobis *A.* - ^{2a} + Dei et *A.* - ³ Deitatis suae *A.* - ⁴ ad-Dei-ministratorium *A.* - ⁵ vobiscum *A.* - ⁶ quocum autem (*om* hominem) *A.* - ⁷ *om* ille caecus est *A.* - ⁸ *om* illorum *A.* - ⁹ curam-agam *A.* - ¹⁰ in hac commoratione *A.* - ¹¹ scire-fecimus *A.* -

Deo Patre honorem et gloriam, vocem, quae pervenit ad-hunc (*gen.*)¹² ex (= a) huiusmodi magn[opere] (= magnifica) speciosa¹³ gloria: hic est Filius meus dilectus, qui ego [ei-] gratus fui. 18 Et hanc vocem nos audivimus a-⟨super⟩caelo progressam (*verb.* ventam), cum cum illo fuimus in monte illo sancto. 19 Et habemus nos firmitus propheticum verbum; quod¹⁴ bene facietis, si cavistis (= attendistis)¹⁵ sicut (= quasi) lucernam accensam in-caliginoso loco, dum¹⁶ dies elucescet et aurora effulgebit in-cordibus vestris. 20 Hoc-forte primum (*adv.*) scitis (= sciatis), quia omnis prophetia libri (= scripturae) semetipsius (*verb.* sui capitis) interpretabilis non est (*praes. consuet.*). 21 Quia non voluntate hominis ubicumque(?)¹⁷ pervenit prophetia, sed per Spiritum sanctum invitatione¹⁸ loquebantur sancti Dei homines.

2,1 Fuerunt falsi-prophetae quoque inter populum, sicut (+ *ege*) inter vos futuri sunt falsi-magistri, qui (+ *igi*) apportabunt [dis]sidium perditionis et liberantem Dominum eorum negabunt et attractabunt propter semetipsos (*verb.* propter caput suum) mature perditionem. 2 Et multi ⟨intro⟩sequentur eorum illam immunditiam, ex (= a) quibus via illa veritatis blasphemabitur. 3 Et avaritiā et mendaciloquentiae verbis (*verbo*) vos immutabunt (= negotiabuntur), quibus (+ *igi*) iudicium a primo (= ab initio) non cessat et perditio eorum non dormit[at]. 4 Si-igitur Deus angelis illis peccantibus (*verb.* peccatis-in *part. pass.*) non pepercit, sed catenis illis caliginis conclusit et tradidit illos ad-tormentationem¹⁹ tortibus conservari (= reservari). 5 Et pristinae (*verb.* primae) regioni (= mundo) non (+ *ve*) pepercit, sed octavum²⁰ Noe (noe)²¹, iustitiae praeconem, conservavit et cum-aqua diluvium illud impiorum illorum²² regioni (= mundo) pervenire-fecit. 6 Et civitates illas Sodomitarum (sodomeli) et Gomorrhaeorum (gamoreli)²³ combussit et pervertit (*aor.*) et ⟨per⟩iudicavit et ut-notam propter futurorum (*verb.* alter *gen. pl.*) illorum impiorum collocavit. 7 Et iustum²⁴ Lot (loth), laesum inter inordinatos illos cum-illuvie (*abl.*) ambulantes, eripuit. 8 Quia spectatione (= aspectu) et auditu iustus ille cum ⟨per⟩habitans fuit inter illos, de-die in-diem spiritus (= anima) ille eius iustus ex (= a) nefarii illius operibus²⁵ torquebatur. 9 Novit²⁶ Dominus Dei-ministros illos ex tentatione salvare, falsos autem illos in-diem illum iudicii in tortu conservabit. 10 Magis-adhuc²⁷ audaces et temerarii propter glorias non tremunt, sed blasphemant. 11 Ubi-adhuc angeli potentes potentiā, qui maiores sunt, non (*ver*) pervenire-faciunt (*it.*) super illos (= se) per Dominum blasphemiae iudicium. 12 Hi autem, sicut ore-elingua pecora, geniti cum-natura (= naturaliter) ad-interfectionem et ad-corruptionem, quod (+ *igi*) non noverunt et blasphemant et corruptibilitate eorum (= sua) cor-

¹² ad-illum (*gen.*) *A.* - ¹³ speciositatis *A.* - ¹⁴ ut bene faciatis *A.* - ¹⁵ caveritis (= attendatis) *A.* - ¹⁶ donec *A.* - ¹⁷ sane *A.* - ¹⁸ + Spiritus sancti *A.* - ¹⁹ ad-iudicium *A.* - ²⁰ + *igi* *A.* - ²¹ Noe (noe) *A.* - ²² om illorum *A.* - ²³ (gomoreli) *A.* - ²⁴ + illum *A.* - ²⁵ opere *A.* - ²⁶ quia novit *A.* - ²⁷ + qui (*igi*) vestigium illud carnum concupiscentiae cum-contaminatione ⟨intro⟩sequuntur et dominationem contemnunt *A.* -

rumpentur. 13 Et recipient mercedem falsitatis eorum (= suae). Concupiscentiam illam arbitrantur (*verb.* concupiscentia ab-eis-adnumerata-est) sicut diem delectationis. Inquinati et depravati²⁸ delectantur (*praes.*)²⁹ in caritate (= ἐν ἀγάπῃ) eorum (= suis) et vos voluptate-afficiunt. 14 Oculi eis-⟨positi-⟩sunt (= oculos habent) pleni adulterio³⁰, incessabilibus peccatis, pelliciuntur spiritibus inconstantibus. Corda habent exercitata avaritiā, maledictionis liberi (= filii). 15 Reliquerunt rectam viam et deerraverunt³¹, ⟨intro⟩sequuntur illi viam illam Balaam (balaam)³² Bosoriensis (bosoreli), qui (+ *igi*) mercedem falsitatis perdilexit. 16 Ut-convincentem habebat suae iniquitatis asellam elinguem³³, quae humana voce loquebatur et retinuit prophetae illius stultitiam. 17 Hi sunt fontes inaquosi et procellae ventis (vento) passim-raptae, propter quos caligo illa tenebrarum (*sg.*) conservata est. 18 Quia vesanum illud vanitatis loquuntur et cogunt concupiscentiam carniū in-[con]taminationem illorum, qui (+ *igi*) pusillum (*adv.*) erepti sunt (= effugiunt) ex deceptione (= errore) ambulationis. 19 Libertatem quandam eis-polliciti-sunt et illi servi sunt corruptibilitatis. Ex (= a) quo quis superatus-erit, illis quoque servus est (*praes. consuet.*). 20 Si-igitur qui (+ *igi*) erepti fuerunt (= effugerunt) ex iniquitate huius regionis (= mundi) cognitione Domini nostri et vivificatoris (= Salvatoris) Iesu Christi et³⁴ in-illa³⁴ rursum commixti-sunt et superati-sunt, ⟨eis-⟩factum-est (*verb.* operatum-est *pass.*) illis postremum illud peius primo (*gen. comparationis*). 21 Melius fuit eis (*verb.* ad-eos), si-forte non agnovissent (*impers.*) viam illam veritatis, quam agnoscere (*verb.* agnitionem) et retrorsum se-vertere ex (= a)³⁵ commodato illo eis (*verb.* ad-eos) sancto mandato²⁵. 22 Occucurrit illis secundum veritatem illam parabola: Canis reversus-est in-suū vomitum et porcus se-volvit (= volutatus-est) in-volutabro limi.

3,1 Hunc, dilecti, ut-secundum ⟨trans⟩scribo vobis (*verb.* ad-vos) librum (= epistolam), quo (quibus) expergefacio vos recordatione hac meliorem mentem³⁶: 2 Ut³⁷ recordemini³⁸ prius dictorum illorum verborum (*acc.*) sanctorum Prophetarum et Apostolorum illorum vestrorum, mandatorum (*acc.*) Domini et vivificatoris (= salvatoris)³⁹. 3 Hoc-forte primum (*adv.*) sciatis (*praes.*), quia pervenient in-postremis diebus cum-ludibrio [il]lusores⁴⁰, secundum concupiscentiam suam ambulantes, 4 et loquentur: Ubi est pollicitatio illa ventionis (= adventus) eius? Exunde (= ex quo) patres perquieverunt, omne (+ *ve*) hoc-modo manet ab initio creationis. 5 Quia oblivioni-fuit illis hoc cum-voluntate, quoniam caeli fuerunt tunc et terra ex aquis et per aquas confecta-est verbo Dei. 6 Ex quo [quae] tunc illa regio (= mundus) cum-aqua diluvio periit. 7 Nunc autem caeli et terra eodem verbo ⟨per⟩thesaurizati sunt et conservati ad-diem iudicii et per[d]itionis impiorum hominum. 8 Unum-forte hoc

²⁸ [con]taminati A. - ²⁹ delectantur (*praes. consuet.*) A. - ³⁰ + et A. - ³¹ + et A. -

³² (balaam) A. - ³³ ore-elinguem A. - ³⁴ in illis (*om et*) B. - ³⁵ per commodatum eis sanctum mandatum B. - ³⁶ + vestram B. - ³⁷ *om* ut B. - ³⁸ + vos B. - ³⁹ + nostri Iesu Christi (k'ristēsi) B. - ⁴⁰ multi(?) B. -

ne vobis-oblivioni-sit, dilecti, quia unus dies per Dominum sicut mille anni (sg.) et mille anni (sg.) sicut unus dies. 9 Non tardat (*verb.* moratur) Dominus pollicitationem illam, sed longanimis est vobis (*verb.* ad-vos), neminem vult perire, sed omnes ad-paenitentiam venire. 10 Perveniet autem dies ille Domini sicut fur, in quo caeli cum-impetu (*adv.*) praeteribunt et ordines illi comburentur et collabentur et terra et in illa opera comburentur. 11 Quando⁴¹ hoc-modo⁴² haec omnia⁴² collabentur, quales dignum-est⁴³ vobis, esse⁴⁴ sanctis ambulationibus (*instr.*) et bonis⁴⁵ ministeriis. 12 Expectate et festinate in-ventionem (= adventum) illam diei Dei, in quo caeli ardentes destruentur et ordines⁴⁶ comburentur et tabescent. 13 Novos caelos et novam terram similiter (= secundum) pollicitationi eius expectamus, in qua iustitia <per>habitans est (= habitat). 14 Propter hoc, dilecti, hoc expectate, et festinate ut-non-inquinati et ut-integri eius, ut inveniamini cum-pace. 15 Et Domini illam longanimitatem ut-vitam (= salutem) adnumerate, sicut (+ *igi*) dilectus frater noster Paulus (pavle), similiter (= secundum) commodatae illi eius sapientiae <trans>scripsit ad-vobis (= vobis). 16 Sicut (+ *igi*) in omnibus libris (= epistolis) eius loquitur propter hoc (= haec), quae (+ *igi*) sunt aegre nota quaedam (*verb.* quiddam), quod (+ *igi*) (= quae) indocti et inconstantes subvertunt, sicut quoque alios libros similiter (= secundum) eorum (+ *ve*) illi per[d]itioni. 17 Vos autem, fratres, hoc praevidere scitis, cavete, ut non (= ne) nefariae illi deceptioni oboediatis et abcidatis ex (= a) firmitate sua. 18 Accrescite gratiā et cognitione Domini nostri et vivificatoris (= Salvatoris) Iesu Christi. Ei gloria nunc et semper et in dies illos aeternos. Amen.

(Fortsetzung folgt)

⁴¹ et quando B. - ⁴² haec omnia hoc-modo B. - ⁴³ dignum-fuit B. - ⁴⁴ om vobis esse B. - ⁴⁵ + operibus et B. - ⁴⁶ + illi B.

Das anaphorische Fürbittgebet der Basiliusliturgie*

von

Hieronymus Engberding OSB

IX. Die Bitte um günstige Witterung und für die Früchte des Feldes

An die Bitte für die eigene Stadt schließt die ägBas eine Bitte um günstige Witterung usw. In der byBas entspricht dieser Bitte der Text Brightm 337, Z. 1-6.

Fortsetzung der Übersicht auf der folgenden Seite

Gegenüberstellung verwandter Texte

sa Bas	äg gr Bas	grMark diakonal ⁷⁶	grMark priester ⁷⁷
μνήσθητι κύριε τῆς εὐκρασίας τοῦ ἀέρος	μνήσθητι κύριε τοῦ ἀέρος	προσεύξασθε ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ἀέρων	τοὺς καρποὺς τῆς γῆς αὖξήσον εἰς σπέρμα καὶ εἰς θερισμόν
καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς	καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς	καὶ τῶν καρπῶν τῆς γῆς	
om	μνήσθητι κύριε τῶν ὑετῶν καὶ τῶν σπορί- μων τῆς γῆς μνήσθητι κύριε τῆς συμμέτρου ἀναβά- σεως τῶν ποταμίων ὑδάτων	ὑπὲρ τῶν ἀγαθῶν ὑετῶν καὶ τῶν σπορίμων τῆς γῆς ὑπὲρ τῆς συμμέτρου ἀναβάσεως τῶν ποτα- μίων ὑδάτων	τοὺς ἀγαθοὺς ὑετοὺς κατάπεμψον ἐπὶ τοὺς χρῆζοντας καὶ ἐπι- δομένους τόπους τὰ ποτάμια ὕδατα ἀνάγαγε ἐπὶ τὸ μέ- τρον αὐτῶν κατὰ τὴν σὴν χάριν
om	εὐλόγησον τὸν στέ- φανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου ...	om	εὐλόγησον τὸν στέ- φανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου.

* Fortsetzung aus OrChr 47 (1963) 16-52.

⁷⁶ Brightm 119.

⁷⁷ Brightm 119 und 127.

⁷⁸ Brightm 22; Funk 512.

⁷⁹ Brightm 23; Funk 514.